

Concept-verkiezingsprogramma D66

2023 – 2027

— In begrijpelijke taal

Nieuwe energie voor Nederland.

The logo for the Dutch political party D66, consisting of the letters 'D66' in white, bold, sans-serif font, centered within a solid green square.

D66

Nieuwe energie voor Nederland.

Den Haag, 22 september 2023

Inleiding

Wij zijn positief over de toekomst. Ook nu er veel onzekerheid is in de wereld. Zoals door veranderingen in het klimaat en de oorlog in Oekraïne. Veel mensen komen moeilijk rond. Maar wij geloven dat het morgen beter kan zijn dan vandaag.

D66 wil dat iedereen in ons land gezond is en genoeg heeft om van te leven. Dat iedereen betaalbaar kan wonen. Dat we goed zorgen voor onze planeet, voor nu én voor de toekomst. Dat iedereen een eerlijke kans krijgt, waar je ook geboren bent. Dat Europa sterk is en we vluchtelingen eerlijk behandelen.

Om hiervoor te zorgen moeten we keuzes maken. Dat is niet altijd makkelijk. We moeten daarbij niet alleen aan onszelf denken, maar ook aan anderen. Want D66 wil niet alleen dromen, maar ook doen. En daarbij moeten we eerlijk zijn: we kunnen niet alles morgen regelen. Maar we kunnen wél beginnen.

De veranderingen die nodig zijn, zijn al begonnen. Elke dag werken mensen aan een beter Nederland en Europa. Buren doen hun best voor een groene buurt. Huisartsen werken samen aan een betere gezondheid. Groepen boeren zetten zich in voor landbouw én natuur. Zij laten zien hoe het moet. Wij nemen hen als voorbeeld in onze plannen.

In dit programma staan de stappen die D66 de komende vier jaar wil zetten. Voor een land waar het beter wonen, werken en leven is. In een sterk Europa en een betere wereld. Dat kan alleen als iedereen mee kan doen en we niemand achterlaten. Zo maken we Nederland klaar voor de toekomst.

Hans Vijlbrief

Fleur Gräper-van Koolwijk

1. Klimaat, energie & ondernemen

WAT ZIEN WE

Nederland is één van de rijkste en gelukkigste landen ter wereld. We zijn goed opgeleid en wonen in een veilige omgeving. Dat is goed voor het bedrijfsleven, en een goed bedrijfsleven is goed voor onze samenleving. Maar dat gaat niet vanzelf. Om succesvol te blijven, moeten we veranderen.

We moeten op een andere manier spullen kopen en gebruiken zodat de aarde het aan kan. Er zijn te weinig mensen voor de banen die het hardste nodig zijn. Zoals in het onderwijs of de zorg. En we hebben ook mensen nodig die werken aan een groenere en digitale wereld. Er verandert veel en dat is wennen. Maar het betekent ook nieuwe banen en kansen.

WAT WILLEN WE

In de veranderingen om groen te worden moet iedereen mee kunnen komen. Het moet zin hebben om meer te werken: een extra dag werk betekent straks dat je meer geld overhoudt. Wie na de AOW-leeftijd wil blijven werken, moet dat kunnen doen. We doen ons best om mensen met talent uit het buitenland te halen.

De overheid moet ervoor zorgen dat er minder vervuild wordt. En dat we minder grondstoffen gebruiken, zoals olie of gas. Schone bedrijven moeten meer winst maken dan vervuilende bedrijven. Grote bedrijven moeten niet te veel macht krijgen en winsten moeten eerlijk worden verdeeld.

We moeten altijd toegang hebben tot onmisbare producten in Europa. Zonder dat we daar een ander land voor nodig hebben, zoals China of Rusland. De regering moet zorgen voor duidelijke spelregels voor bedrijven. En dat het aantrekkelijk is om te ondernemen en steeds groener te worden. Zo is Nederland niet alleen rijk, maar zijn en blijven we ook gezond en gelukkig.

WAT DOEN WE

1. Ons doel is dat er in 2030 60 procent minder CO₂ vrijkomt. Dat is een gas dat ervoor zorgt dat de aarde opwarmt. In 2040 willen we klimaatneutraal zijn: dan heeft wat we doen geen gevolgen meer voor de natuur.
2. In 2030 willen we nog maar de helft aan grondstoffen gebruiken. In 2050 willen we circulair zijn. Dan gebruiken we alles opnieuw en veroorzaken we geen afval meer.
3. Iedere volwassene krijgt een klimaatbonus. Zo maken we de hogere kosten van een groenere wereld een beetje goed. Met een klimaatticket kun je voor een vaste lage prijs met het openbaar vervoer reizen.
4. Ieder jaar geven we één miljard euro uit om het maken van groene producten aan te moedigen. We stoppen met vergoedingen voor fossiele energie, zoals olie en gas.

5. We zetten in de wet dat er geen gas uit Groningen mag komen vanaf 1 oktober 2024.
6. Er komt een win-win-lening. Kleinere ondernemers kunnen zo makkelijk geld lenen van bijvoorbeeld familie of vrienden. En die krijgen er een mooie rente voor.

2. Wonen, zorg & leven

WAT ZIEN WE

Als je geen huis kunt vinden of te veel huur moet betalen, heb je daar veel last van. Een baan hebben betekent niet altijd dat je genoeg hebt om rond te komen. Te veel kinderen zijn arm. Toeslagen zouden mensen moeten helpen, maar zijn moeilijk te begrijpen. De zorg heeft het veel te druk en kan het werk niet aan.

WAT WILLEN WE

Om goed te kunnen leven heb je minimaal een aantal dingen nodig. Een dak boven je hoofd. Genoeg geld om rond te komen. Zorg waar je op kunt rekenen. Dat moeten we op orde hebben. Zodat je kunt terugvallen op een stevige basis als je het moeilijk hebt.

Het minimum inkomen moet omhoog en we werken aan gratis kinderopvang. Het wordt makkelijker om vanuit een uitkering weer aan het werk te gaan. Iedereen die werkt, moet goed beschermd worden. Wat voor contract je ook hebt.

Iedereen moet goede en betaalbare zorg kunnen krijgen. Als we goede zorg willen, moet het minder om geld en administratie gaan. Daarvoor moet de overheid weer de leiding nemen. We willen dat de patiënt het belangrijkste is en dat zorgverleners samenwerken.

Door meer huizen te bouwen en te verbouwen hebben meer mensen straks een dak boven hun hoofd. We doen ons best voor betaalbare woningen én gezonde buurten.

WAT DOEN WE

1. We maken geld vrij om betaalbare en duurzame woningen te kunnen blijven bouwen. We kijken goed of we woningen die er al zijn kunnen uitbreiden, aanpassen of splitsen.
2. We geven meer geld uit aan woningen voor studenten. Minimaal een kwart van die woningen zijn studentenhuizen met gedeelde ruimtes.
3. Het minimumloon en uitkeringen gaan flink omhoog. Zo zorgen we ervoor dat minder mensen en kinderen arm zijn.
4. We stoppen met toeslagen. In plaats daarvan beginnen we met een basisbedrag voor iedere volwassene.
5. Het wordt makkelijker om op één plek al je gegevens over je gezondheid te bekijken. Je kunt deze gegevens veilig delen met mensen in de zorg.

6. We geven geld uit aan het voorkomen van ziektes. Ook maken we het makkelijker voor mensen in de zorg om samen te werken. We zorgen ervoor dat er minder tijd nodig is voor administratie. Zo is er meer tijd voor persoonlijk contact.
7. We geven meer aandacht aan geestelijke gezondheidszorg. Vooral voor jongeren. Met bedrijven en scholen maken we afspraken over het voorkomen van problemen. Nadat iemand behandeld is, blijven we helpen.

3. Onderwijs & gelijkheid

WAT ZIEN WE

Waar je vandaan komt bepaalt in het onderwijs nog te vaak je toekomst. Of je ouders rijk of arm zijn, bijvoorbeeld, of waar je geboren bent. We hebben veel te weinig leraren, vooral op scholen waar leerlingen het al moeilijk hebben. Kinderen leren zo niet hoe ze mee moeten komen. Dat moet anders.

Het afgelopen jaar hebben de regering en de koning gezegd dat ze spijt hebben van de slavernij. Dat is heel belangrijk, maar niet genoeg. Er is in Nederland nog steeds discriminatie. De overheid moet daar goed op letten, en ook op de verschillende vormen ervan. Zoals op basis van huidskleur, van wie je houdt, je gezondheid of wat je gelooft.

WAT WILLEN WE

Kinderen moeten goed leren lezen, schrijven en rekenen. Maar ook weten hoe ze inwoner van ons land moeten zijn. De rijke schooldag wordt de norm. Dan krijgen kinderen ook bijles, sport en cultuur. We hebben geduld met kinderen en jongeren. Niet iedereen hoeft even snel te gaan. We moeten leraren waarderen en ruimte geven om te ontwikkelen.

Iedereen moet ruimte krijgen voor zijn eigen talent. Je krijgt daarbij extra hulp als je met meer hindernissen te maken hebt gehad. Bijvoorbeeld als je de taal nog niet goed kende als kind.

Onderwijs is geen ladder, maar een waaier. Alle talenten en opleidingen zijn waardevol. Studenten kunnen meerdere opleidingen doen en naar het buitenland gaan. Leren en ontwikkelen houdt nooit op. Daarom krijgt iedereen geld om meer te leren.

We zijn allemaal verschillend. Daar wordt de samenleving alleen maar leuker van. Discriminatie en racisme hebben hier niets te zoeken. We moeten allemaal eerlijk behandeld worden. Dat staat in de wet en daar moeten we ons ook naar gedragen.

WAT DOEN WE

1. We vinden dat kinderopvang tot 12 jaar door de overheid geregeld moet worden. We beginnen binnenkort met opvang die bijna gratis is.

2. We breiden het ouderschapsverlof uit. Straks kunnen ouders die werken het eerste levensjaar van hun kind thuis zijn.
3. Leraren krijgen een beter salaris en een fijnere werkomgeving. Bijvoorbeeld met minder administratie. We geven leraren het vertrouwen om hun werk goed te doen.
4. Studenten in het hoger onderwijs moeten allemaal een even hoge aanvullende beurs krijgen. Of je nu naar het mbo, hbo of de universiteit gaat.
5. Studenten die niet meer thuis wonen, kregen tijdelijk een hogere beurs. Dat houden we zo. Voor wie er geen basisbeurs was, zorgen we dat de rente over hun studielening niet te hoog wordt.
6. We zorgen ervoor dat iedereen kan blijven leren met een leerbudget. Dat is geld dat je mag uitgeven aan een opleiding of cursus.
7. Op Keti Koti vieren we dat de slavernij werd afgeschaft. Die dag moet een nationale feestdag worden, net zoals Bevrijdingsdag op 5 mei.

4. Voedsel, landbouw, reizen & ruimte

WAT ZIEN WE

We wonen in een mooi Nederland. Het is een land dat al eeuwen in beweging is en blijft veranderen. Door het veranderende klimaat en een groeiende bevolking bijvoorbeeld. We hebben te weinig woningen. Netwerken, zoals voor water, zijn niet meer goed genoeg.

We hebben ook veel wensen. Dat we genoeg en duurzaam voedsel kunnen verbouwen. Dat de natuur sterker wordt en onze dijken stevig zijn. We willen blijven reizen. Dus moeten we slimme keuzes maken. Die zijn de afgelopen jaren uitgesteld. En ze zijn nu nog dringender. We moeten samen werken aan een fijn, gezond en groen land.

WAT WILLEN WE

We bouwen aan het Nederland van morgen. Groener, prettiger om te leven en beter verbonden. Een land waar iedere regio anders is. Dat is iets goeds en daar willen we geld en energie in stoppen. We zorgen dat regio's die eerst minder geld kregen nu ook genoeg krijgen. Want we hebben heel Nederland nodig om onze wensen waar te maken.

Daarom moet het hele land ook goed verbonden zijn. Met openbaar vervoer en fietsroutes. En met de landen om ons heen. We hebben weinig ruimte, die moeten we duurzaam en slim gebruiken. Bijvoorbeeld door wonen en energie opwekken te combineren.

Voedsel verbouwen moet minder zwaar zijn voor de natuur. Dat biedt ook kansen voor de landbouw. Het is belangrijk dat we open, eerlijk en duurzaam werken. We moeten goed zorgen voor de natuur, planten en dieren. We zetten ons in voor een groene en gezonde leefomgeving, in heel Nederland.

WAT DOEN WE

1. We werken toe naar klimaatneutrale landbouw in 2040. Dat betekent dat de natuur straks geen last meer heeft van de landbouw. Daar geven we veel geld aan uit. Boeren moeten sterker kunnen staan tegenover de voedselindustrie, zoals supermarkten.
2. Stikstof is een gas dat in de lucht komt door bijvoorbeeld uitlaatgassen. Te veel is slecht voor de natuur. In 2030 mag daarom nog maar de helft vrijkomen.
3. We schaffen de btw op groente en fruit af. Zo maken we duurzaam en gezond eten betaalbaar. We verbieden kiloknallers en gaan verspilling van eten tegen.
4. We geven meer grond aan de natuur, zoals rondom bestaande natuurgebieden. We beschermen de Waddenzee.
5. We zorgen voor meer goede fietsroutes. We laten treinverbindingen beter aansluiten.
6. Er komt een klimaatticket. Daarmee kun je buiten de spits goedkoop met het ov reizen.
7. We maken autorijden eerlijker met rekeningrijden. Dan betaal je per kilometer die je rijdt. In drukke gebieden en tijdens de spits betaal je wat meer.
8. Korte stukken vliegen wordt duurder. Vliegen in business class of je eigen vliegtuig huren ook. Nachtvluchten mogen niet meer vanaf Schiphol. Er komt geen vliegveld in Lelystad.

5. Bestuur, de wet & veiligheid

WAT ZIEN WE

Nederland is een democratie. Dat betekent dat inwoners hun mening mogen geven en mee mogen beslissen met de overheid. Om goed te werken, moet een democratie steeds vernieuwen. We willen niet dat er misbruik van wordt gemaakt. Bijvoorbeeld door criminelen of andere landen. Wie aan de macht is moet zich aan de regels houden.

WAT WILLEN WE

Het is belangrijk dat we de democratie onderhouden, maar ook dat we ons goed gedragen. Dat geldt voor inwoners én voor de overheid. Haat zaaien en verkeerde informatie verspreiden is niet goed voor de samenleving. We moeten open, eerlijk en begrijpelijk zijn. En we moeten met elkaar blijven praten.

De overheid, rechters en politie moeten de wet uitvoeren en ons beschermen. Maar dat moet eerlijk gaan en voor iedereen werken. We moeten ons allemaal veilig voelen. En we moeten de vrijheid hebben om te zijn wie we willen zijn.

De regering moet actief werken aan kansen en oplossingen. Zoals voor duurzame energie, de zorg en te weinig personeel. We moeten mensen met kennis in huis hebben en ze gebruiken. En de overheid moet helpen mensen met elkaar te verbinden.

WAT DOEN WE

1. We moedigen gesprekken tussen de overheid en inwoners aan. We luisteren en geven ruimte aan ideeën en plannen. We geven geld uit zodat de overheid hier ook echt wat mee kan doen.
2. We maken fouten uit het verleden goed. We zetten vertrouwen voorop bij het uitvoeren van regels en subsidies.
3. Je mag voortaan stemmen vanaf 16 jaar. De Tweede Kamer wordt groter: ten minste 260 leden. Met een burgerforum kunnen inwoners meedenken met de plannen die we maken voor het klimaat.
4. We versterken het recht. Zoals politie, rechters en gevangenen. En het recht wordt toegankelijker en betaalbaarder gemaakt. Dan is het weer van iedereen.
5. We geven meer geld uit aan het beschermen van de jeugd. En van andere mensen die kwetsbaar zijn. Dat is een van de belangrijkste taken van de overheid.
6. We maken de digitale overheid beter. Zo houden we grip op wat er met computers en op het internet gebeurt.

6. Europa & het buitenland

WAT ZIEN WE

Sinds februari 2022 is er oorlog in Europa. Het gedrag van Rusland maakt extra duidelijk hoe belangrijk vrijheid, democratie en veiligheid zijn. En het laat zien dat we niet goed zonder anderen kunnen, bijvoorbeeld voor onze energie. Door in Europa goed samen te werken worden we minder kwetsbaar. En zorgen we voor een betere toekomst.

We moeten allemaal samenwerken om prettig in onze wereld te kunnen leven. De veranderingen in het klimaat maken dat moeilijk. Steeds meer mensen vluchten niet alleen door geweld, maar ook door droogte, overstromingen en honger. Werken aan duurzaamheid is goed voor de natuur. Het helpt ook mensen en de economie, over de hele wereld.

WAT WILLEN WE

Het is belangrijk dat het in de wereld niet gaat om het recht van de sterkste. Om goed samen te leven hebben we regels, wetten en afspraken nodig. Wij vinden dat we dat het beste samen kunnen doen met Europa en de Europese Unie. Samen moeten we blijven werken we aan wat we belangrijk vinden en een betere toekomst. Dat gaat niet vanzelf.

Met de EU kunnen we blijven praten met landen als China, India en Turkije. We maken samen een plan om onze landen te verdedigen en veilig te houden. We willen dat iedereen zich moet houden aan de afspraken die we daarover maken.

We willen ook met de EU samenwerken aan een migratiebeleid. Dat zijn regels en afspraken over mensen uit het buitenland die hierheen willen komen. We willen vluchtelingen beter verdelen over Europa en dat hun weg hiernaartoe veiliger is. Elke stap in de opvang voor vluchtelingen moet stabiel zijn.

We maken eerlijke en duurzame afspraken over zakendoen met het buitenland. Een duurzame wereld is de beste kans voor een gelijke en eerlijke toekomst. Samen bepalen we wat er eerst moet gebeuren in de overgang naar een groene wereld.

Met de EU samen komen we op voor de bescherming van mensenrechten. En we doen ons best voor de rechten van vrouwen en minderheden. Zoals mensen met een andere afkomst of geloof. Zij moeten gezien en gehoord worden, en mee kunnen doen.

WAT DOEN WE

1. We luisteren naar de ideeën van inwoners en beginnen met een echte Europese democratie. Bijvoorbeeld door kieslijsten met daarop mensen uit allerlei landen.
2. We doen er ons best voor dat de EU geld klaarzet om grote problemen van deze tijd aan te pakken. Zoals klimaatverandering, nieuwe technologie en de veranderende bevolking. De EU moet zelf voor meer geld en middelen kunnen zorgen.
3. Ons leger beschermt ons land en andere landen. Een veilige wereld is niet gratis: het leger kost veel geld. Daar blijven we voor betalen. En Oekraïne blijft onze steun verdienen.
4. We stoppen twee keer zo veel geld in het nieuwe klimaatfonds. We geven geld aan ontwikkeling in arme landen, zoals we internationaal hebben afgesproken.
5. We zorgen dat we goed omgaan met asielzoekers. We beschermen kwetsbare mensen op de vlucht. Zij moeten sneller weten of ze in Nederland mogen blijven. Als ze daar geen kans op hebben, zijn we strenger.
6. In de opvang voor asielzoekers krijgen mensen meteen Nederlandse les. En mensen moeten sneller aan het werk kunnen.
7. We doen ons best om goede vakmensen uit het buitenland te halen. Gaat het fout met mensen die hier komen werken, dan pakken we dat aan.